

Dveře soudu

*Esej k bakalářské práci Okresní soud v Uherském Hradišti
Kristian Holan 2015*

Moderní architekturu veřejných institucí formuje protiklad k soukromému. Vztah instituce k veřejnému prostoru a člověku nebyl nikdy tak rozporuplný a fenomén hranice mezi nimi tak budí zvláštní pozornost. V případě dveří soudu se zdá být předmětem hledání vhodné rovnováhy mezi uzavřeností a otevřeností, velkorysostí a pokorou. Nebo možná vhodná kombinace obou.

Adekvátní výraz budovy hledám na základě jejího společenského kontextu. Možná tak bude uživatelsky příjemnější nebo funkčnější. Nejsem o tom přesvědčen. Téma prostupnosti hranice veřejné instituce se jeví jako výsostně funkční záležitost. Na druhou stranu faktory, které vzdalují soukromý prostor prostoru veřejnému, jsou překvapivě na fyzickém prostředí zcela nezávislé.¹ Stejně tak z něj nevyplývají ani skutečnosti způsobující nedůvěru individua ke společenským institucím – jakkoliv fyzický prostor ovlivňují.²

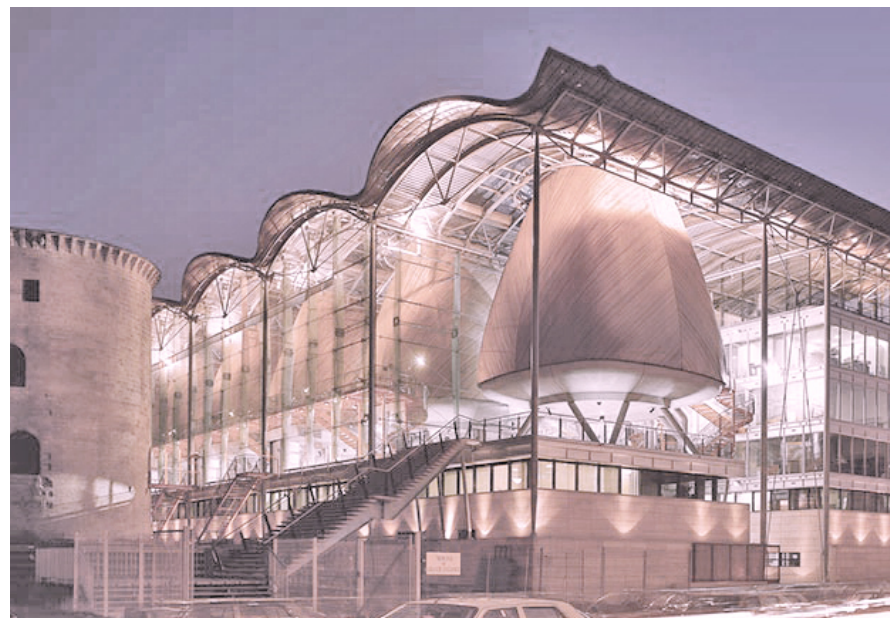
I kdyby to ale bylo kritérium stanovené uměle a svévolně pro potřeby autora, jemuž i zdánlivé funkční požadavky pomohou při tvorbě estetiky, považoval bych ho za užitečné a tak – byť omezeně – platné.

Téma hranice, které se stalo nepotřebným s nástupem programu univerzálního fluidního veřejného prostoru a potom se v hrůze z něj rychle vrátilo na výsluní, si do problematiky vstupování hledá cestu překvapivě obtížně. Řada kvalitních moderních staveb, kupříkladu Národní technická knihovna v Praze nebo lucemburské Muzeum moderního umění, nemá artikulované dveře – přičemž je přinejmenším diskutabilní jestli jim skutečně chybí.

Na druhou stranu ale v obou zmíněných případech jde o instituce z principu přátelské ke člověku i jeho soukromí. Neurčitost plynoucí z absence artikulovaného vstupu je platnou součástí volnosti zdejšího děje. Nakonec, co je galerie, jestli ne místo, kde se člověk nechá v bezpečném prostředí zmást? Pro soud je ale neurčitost přítěží a zmatek zásadní problém. Musí být srozumitelný a musí se prezentovat opatrně. Málokdo si s muzeem spojuje vleklé spory a nedůvěra ke knihovně vyžaduje mimořádnou výstřednost.

Dramatická a v metodě vstupování klasicistní budova soudu v Antverpách usiluje o transparentci a přístupnost (R. Rogers, 1998)³ ...

... ovšem méně radikálně než starší (1992) stavba téhož ateliéru, která se zcela odhaluje.⁴

Typologie soudu jako celku je mladá a neustálená. Jako víceméně nezávislá instituce se soud nakonec objevuje až v 17. století, přičemž nadcházející staletí nepředstavovala nejšťastnější formativní roky. Na konci 19. století nacházíme soudní architekturu rozkročenou mezi dvěma oblíbenými extrémy. Na jedné straně dalo idealistické osvícenství vzniknout sakrálnímu soudu, který sice reprezentuje ambici ke kosmické spravedlnosti, zato je ale takřka nepřístupný. Na druhé straně vytvořila byrokratická monarchie pragmatický soud, který je sice příjemně civilní, ale za cenu naprostého zařazení do neprůhledné administrativní typologie.

Dvěře prvních jsou občas spíše výstupy, než vstupy – jeviště ukončená portály, které se člověku sice neotevrou, nicméně při dostatku trpělivosti se před nimi dočká odpovědi. Dvěře druhých jsou naproti tomu snadno dosažitelná, ale vedou na kafkovské půdy. Překvapivě dobře v tomto sousedství vypadají drobné soudy na periferiích anglofonního venkova – například ve Skotsku či Delaware, kde prostý nedostatek zdrojů vedl k uměřenému kompromisu.

Co tedy od budovy soudu očekávat? Pro instituci neexistuje žádné zřejmé poznávací znamení, takže nemusí být jako taková jasně označena. Jistě je nositelem určitého étosu, ten je ale plný vnitřních protimluvů. Jeden z důvodů, proč zmíněné vesnické soudy nevypadají příliš rozporuplně je ten, že jejich role není nijak zvlášť komplexní.

Trestní řízení, obchodní spory, sousedské rozepře a rodinné spory spolu mají jen málo společného a vyžadují různé atmosféry, zatřešuje je ale obvykle jediná budova. Soud tak někdy reprezentuje posvátnou spravedlnost, daleko častěji ale hledá kompromis nebo prostě dohlíží na pravidla. Je místem jednání o lepších a horších dohodách, místem aukcí a mimo jiné rozhoduje o vině a trestu. Budova tak působí jednou nepřiměřeně uzavřeně, zatímco jindy je ten samý prostor příliš indiskrétní.

Dvěma nechtěnými extrémními polohami moderního soudu jako by byly chrám a divadlo (což jsou shodou okolností jeho archaické podoby) s jedním společným jmenovatelem, kterému by se typologie měla vyhýbat. Tím je prostor jeviště, k němuž jaksi logicky patří očekávané zákulisí. Při lavírování mezi senzačním a vznešeným, indiskrétním a nezpochybnitelným se překvapivě jako mimořádně lákavá jeví pragmatická, byrokratická cesta – zdrženlivého, věcného a civilního soudu.

Neoklasicistní podoba Nejvyššího soud Spojených států amerických (1932-35, C.Gilbert, J. Rockart) usiluje spíš o místo mezi okolními stavbami, než definici moderního soudního dvora⁵

Justiční palác v Uherském Hradišti (1892-7)⁷ je běžným příkladem neorenesančního úřadu.

Dobrým příkladem takového soudu je nový Justiční palác v Gouveii⁶. Čistá racionální stavba je solidní a neprůhledná, na druhou stranu se v parteru široce otevírá veřejnosti. Není ale natolik veliká, aby se v jejím podloubí (za nímž se teprve otevírá výhled do soudního dvora) člověk ztrácel.

Jde vlastně o klášterní uspořádání. Budova je zcela otevřena dovnitř, zatímco do okolní se otáčí zdmi. Člověk do ní vchází skrz skromné branky, za nimiž se teprve otevírá miniatura dokonalého světa. Jeho introveze je zároveň v souladu s fragmentovaným moderním prostředím, kde každé místo je samostatné a úplné, zatímco jeho vztahy s jinými místy jsou kyberprostorové. Přístup do chrámového i divadelního soudu je svým způsobem zrcadlově obrácený: do veřejného prostoru se obrací všeobjímající scénou, za níž se teprve nachází exkluzivní dveře.

Jakkoliv zejména u velkých soudů lze najít dobré argumenty pro pompézní či extrovertní výraz, u malých regionálních soudů je myslím vhodnější následovat příklad Gouveii a formovat doslova soudní dvůr, kde se transparentní a univerzálně prostupné prostředí otevře až ve druhé fázi přícházení, po průchodu viditelným, ale nepříliš okázalým vstupem.

- 1) TRILLING, Lionel; *On Sincerity and Authenticity*; Harvard University Press; Cambridge, 1972; ISBN 978-0674808614
- 2) BAUMAN, Zygmunt; *Liquid Modernity*; Polity Press; Cambridge, 2000; ISBN 0-7456-2409-3
- 3) GLANCEY, Jonathan; *Divine justice*; The Guardian, [online] 2006 [citováno 8. 6. 2015]
dostupné z: <http://www.theguardian.com/artanddesign/2006/apr/10/architecture>
- 4) ROGERS, R. Richard; Bordeaux Law Courts Overview; RSH [online] 1998 [citováno 8. 6. 2015]
dostupné z: <http://www.rsh-p.com/projects/bordeaux-law-courts/>
- 5) Supreme Court of the United States [online] 2014 [citováno 8. 6. 2015]
dostupné z: <http://www.supremecourt.gov/about/courtbuilding.aspx>
- 6) BARBOSA A. José; *Gouveia Law Courts*; Barbosa&Gumaraes [online] 2011 [citováno 8. 6. 2015]
dostupné z: <http://www.barbosa-gumaraes.com/recent-projects/gouveia-law-courts/>
- 7) *Iniciativa za důstojné využití věznic v Uh. Hradišti*; Memoria [online] 2013 [citováno 8. 6. 2015]
dostupné z: <http://veznice.uh.cz/doc/5/>

Justiční palác v Gouveii (J. Barbosa, 2011) usiluje o důstojný modernismus a odkazuje se k Le Corbusierovi.

